

Komplexný rozvoj osobnosti

Evanjelické kolegiálne gymnázium v Prešove

Učebné texty – Dejepis

Autor: PhDr. Marián Damankoš, PhD.

TC: Reformácia v Uhorsku a na Slovensku, vznik ECAV

Téma 2: Osobnosti reformácie v Uhorsku

OSOBNOSTI REFORMÁCIE V UHORSKU

Príchod reformačného učenia do Uhorska bol ovplyvnený politickými i náboženskými pomermi v krajine i v Európe. Významný podiel na šírení Lutherovho učenia mal jeho obsah, ktorý sa snažil vrátiť kresťanskú cirkev na pravú cestu a jej pôsobenie v tomto svete postaviť opäť na biblických základoch odvolávajúc sa na učenie Ježiša Krista tak, ako je zaznamenané v biblických textoch. Akákoľvek historická udalosť a šírenie akýchkoľvek názorov, o náboženských nehovoriac, však nie je možné bez autentických a skutočných osobností, ktoré dokázali v pravej chvíli a na pravom mieste vykonať historické činy a tým posunúť tok dejín. V nasledujúcom texte predstavujeme najvýznamnejšie osobnosti reformácie v Uhorsku so zameraním na územie dnešného Slovenska v období rokov 1517-1610, ktoré významnou mierou ovplyvnili charakter reformácie a vznikajúcej evanjelickej

cirkvi na našom území. O skutočnosti, že reformačné učenie oslovovalo rôznych ľudí svedčí skutočnosť, že medzi týmito osobnosťami máme Slovákov, Nemcov, Čechov i Slezanov.

Ján Radomil Kvačala (Báčsky Petrovec-Srbsko, 1862 – Viedeň, 1934) *Evanjelický cirkevný historik*, komeniológ, autor prvých moderných dejín reformácie. Študoval v Sarvaši, Bratislave a Lipsku. Ako vedec pôsobil v Tartu (Estónsko), Voroneži (Rusko), Martine a Bratislave. Je považovaný za jedného z najlepších znalcov života a diela Jana Amosa Komenského. V roku 1935 mu p osmrtné vyšla práca *Dejiny reformácie na Slovensku*, ktorá mapuje dejiny reformácie na našom území od jej príchodu do roku 1711.

Michal Radašín (Liburnia, cca 1510 – Bardejov, 1566)

Evanjelický a. v. senior, ktorý na naše územie prišiel z južnej Európy. Študoval vo Wittenbergu a od roku 1544 pôsobil ako farára v Bardejove, kde sa stal jedným z pilierov prichádzajúce reformácie. V novembri 1546 bol na prešovskej synode zvolený za prvého seniora v Uhorsku pre územie piatich miest Pentapolitany. V Bardejove spolupracoval s tamojším rektorom (riaditeľom školy) Leonardom Stöckelom, s ktorým spolupracoval na spracovaní vyznania piatich slobodných kráľovských miest, *Confessio Pentapolitana*, z roku 1549.

Leonard Stöckel (Bardejov, 1510 – Bardejov 1560)

Evanjelický učiteľ a riaditeľ bardejovskej školy. Študoval v Košiciach a vo Wittenbergu. Neskôr pôsobil v Eislebene. Od roku 1534 žil a pôsobil už iba v Bardejove. Po príchode do tamojšej latinskej školy zostavil *Zákony bardejovskej školy*, ktoré patria k najvýznamnejším pedagogickým spisom na našom území. Bol spoluautorom vyznania piatich slobodných kráľovských miest, *Confessio Pantapolitana*, z roku 1549. Významnou mierou sa podieľal na organizovaní evanjelických cirkevných zborov. S ohľadom na množstvo

Komplexný rozvoj osobnosti

Evanjelické kolegiálne gymnázium v Prešove

Učebné texty – Dejepis

TC: Reformácia v Uhorsku a na Slovensku, vznik ECAV

Autor: PhDr. Marián Damankoš, PhD.

Téma 2: Osobnosti reformácie v Uhorsku

jeho diel, ako aj na jeho činnosť v cirkvi a v školstve, si vyslúžil čestný titul Hungariae praeceptor – učiteľ Uhorska.

Juraj Thurzo (Lietava, 1576 – Bytča, 1616)

Evanjelický veľmož, uhorský kapitán, politik a palatín. Jeho rodina patrila medzi popredné uhorské rodiny, ktoré podporovali evanjelickú cirkev. Spolu so Štefanom Ilešháziom patrí medzi najvýznamnejších uhorských šľachticov začiatku 17. storočia. V roku 1609 bol zvolený za uhorského palatína (po kráľovi druhý najvyššie postavený činiteľ v krajine), čo mu umožnilo zvolať prvú celouhorskú evanjelickú synodu. Ako predstaviteľ štátu a cirkvi podporoval humanitné vzdelávanie, hlásil sa k slovenskej národnosti, sídlil na Oravskom hrade, ktorý mu v tom čase patrilo.

Eliáš Láni (Slovenské Pravno, 1570 – Bytča, 1618)

Evanjelický a. v. superintendent. Gymnaziálne vzdelanie získal v Strážkach pri Kežmarku. Od roku 1597 bol evanjelickým a. v. farárom v Mošovciach (pri Martine), kde sa v roku 1602 stal turčianskym seniorom. Významnou mierou sa, spolu s palatínom Jurajom Turzom, pričínal o zvolanie a úspešný priebeh Žilinskej synody. Jeho snaha o inštitucionálne zakotvenie evanjelickej cirkvi v Uhorsku siaha niekoľko rokov dozadu. V marci 1608 sa pričínal o prijatie Formuly svornosti (Formula Concordie), ktorej úlohou bolo vieroučne zjednotiť uhorských evanjelikov. V spomínanom roku už spôsobil ako dvorný kazateľ Juraja Turzu, s ktorým začali spoločne pripravovať zvolanie synody do Žiliny. Na synode bol zvolený za prvého superintendenta Liptovskej, Trenčianskej a Oravskej stolice. Je autorom viacerých teologických prác, obranných spisov a duchovných piesní. Mnohé z jeho piesní boli zaradené do prvého evanjelického spevníka Cithara Sanctorum.

Izák Abrahamides (Hrochoť, cca 1575 – Bojnice, 1621)

Evanjelický a. v. superintendent, ktorý bol Žilinskou synodou v roku 1610 zvolený za jedného z troch superintendentov Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania v Uhorsku. Do jej cirkevnej správy tak dostal Tekovskú, Nitriansku a Bratislavskú župu. Spolu s ďalším superintendentom Eliášom Lániom sa podieľal na preklad Lutherovho katechizmu do slovenčiny (biblickej češtiny).

Samuel Melík (Važec, pol. 16. storočia - Brezno, 1620)

Evanjelický a. v. superintendent, ktorý bol Žilinskou synodou v roku 1610 zvolený za jedného z troch superintendentov Evanjelickej cirkvi. augsburského vyznania v Uhorsku. Do jeho cirkevnej správy dostal

Komplexný rozvoj osobnosti

Evanjelické kolegiálne gymnázium v Prešove

Učebné texty – Dejepis

Autor: PhDr. Marián Damankoš, PhD.

TC: Reformácia v Uhorsku a na Slovensku, vznik ECAV

Téma 2: Osobnosti reformácie v Uhorsku

Turčiansku, Zvolenskú a Novohradskú stolicu. Teológiu vyštudoval v nemeckom Wittenbergu, venoval sa orientálnym jazykom a astronómii. Je autorom obranného spisu o žilinskej synode a spolu s Abrahamidesom a Lánim prekladal Lutherov Katechizmus.

Štefan Xylander (Levoča, 1572 – Spišské Podhradie, 1619)

Evanjelický a. v. superintendent. Študoval vo Wittenbergu, Frankfurte nad Odrou a Kráľovci. Pôsobil v Levoči, Krompachoch, Sabinove a v Spišskom Podhradí ako farár až kým bol v roku 1614 zvolený za superintendenta na synode v Spišskom Podhradí. Po zvolení mal veľké problémy s katolíckymi biskupmi a poľským kráľom, ktorý ovládal zálohované spišské mestá, preto sa funkcie vzdal.

Peter Zabler (Grossenhein-Nemecko, cca 1578 – Levoča, 1645)

Evanjelický a. v. superintendent, ktorý na naše územie prišiel z nemeckých krajín. Od roku 1602 pôsobil ako farár v Levoči (nemecký cirkevný zbor), bol seniorom bratstva 24 spišských kráľovských miest a v rokoch 1607-1609 aj seniorom piatich hornouhorských kráľovských miest (Pentapolitana). Na synode v Spišskom Podhradí bol zvolený za superintendenta miest Pentapolitany (Košice, Levoča, Prešov, Bardejov a Sabinov). Po pripojení superintendencie 24 spišských kráľovských miest (1619) sa stal najvyšším evanjelickým cirkevným predstaviteľom na území dnešného východného Slovenska. Je známa jeho výzva levočským mešťanom z roku 1604, v ktorej Levočanov vyzval nezradiť evanjelickú vieru a postaviť sa proti snahám vytvoriť z Levoče centrum rekatolizácie na Spiši. Je autorom teologických i právnických diel.

Jakub Jakobeus (Kutná Hora-Česko, cca 1591 – Prešov, 1645)

Evanjelický učiteľ a historik. Pochádzal z českej Kutnej Hory. Vyštudoval v Prahe, avšak po porážke českých protestantov na Bielej hore (1620) bol z krajiny vypovedaný. V roku 1625 prišiel do Trenčína, v rokoch 1627-29 pôsobil ako evanjelický farár v Soli pri Vranove nad Topľou, od roku 1630 ako učiteľ a rektor Kolégia v Prešove a od roku 1639 ako prešovský evanjelický farár. Je autorom viacerých poetických a náboženských humanistických prác. Jeho najznámejšou prácou je však historická próza *Viva gentis Slavonicae delineatio* (Živý opis slovenského národa), ktorá je obranou veľkej minulosti Slovákov.

Juraj Tranovský (Tešín, 1592 – Liptovský Mikuláš, 1637)

Autor prvého evanjelického spevníka na území Uhorska (1636). Študoval na univerzite vo Wittenbergu, niekoľko rokov pôsobil v Prahe, Třeboni, Holešove (Morava), Valašskom Meziříčí a Tešíne. Po porážke

Agentúra
Ministerstva školstva SR
pre štrukturálne fondy EÚ

Komplexný rozvoj osobnosti

Evanjelické kolegiálne gymnázium v Prešove

Učebné texty – Dejepis

Autor: PhDr. Marián Damankoš, PhD.

TC: Reformácia v Uhorsku a na Slovensku, vznik ECAV

Téma 2: Osobnosti reformácie v Uhorsku

českých protestantov v bitke na Bielej hore (1620) bol prenasledovaný katolíckymi Habsburgovcami. V roku 1626 emigroval najprv do Poľska a odtiaľ na Oravský zámok. V rokoch 1631-1637 pôsobil ako evanjelický farár v Liptovskom Mikuláši. Jeho najvýznamnejším a najznámejším dielom je kancionál Cithara Sanctorum, vydaný v roku 1636 v Levoči. Pôvodné vydanie obsahovalo 411 duchovných piesní, z ktorých 90 patrili Tranovskému, ostatné preložil z latinčiny, nemčiny alebo pochádzali z domáceho prostredia. Jeho dielo dosiahlo 140 vydaní a postupne sa počet piesní rozrástol na 1350.

Úlohy:

1. *Spracujte power-pointovú prezentáciu o najvýznamnejších osobnostiach reformácie a vytvorte obrazové medailóny k vyššie menovaným osobnostiam.*
2. *Ktorú z uvedených osobností považujete za najvýznamnejšiu? Svoj výber zdôvodnite.*